

ВЫТОКИ І ЗДАБЫТКІ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ЛЕКСІКАГРАФІІ І ТЭРМІНАГРАФІІ

Ірына Кандрацэня,
вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларуска-
рускіх моўных сувязей Інстытута мовазнаўства
ім. Якуба Коласа, кандыдат філалагічных навук

Алена Лапцёнак,
загадчык аддзела лексікалогіі і лексікаграфіі
Інстытута мовазнаўства ім. Якуба Коласа,
кандыдат філалагічных навук

Сістэма нацыянальнай беларускай мовы на працягу мінулага стагоддзя паслядоўна і дынамічна развівалася. У гэты перыяд удасканальваліся і шліфаваліся граматычныя нормы, інтэнсіўна папаўняўся лексічны фонд.

Беларуская мова атрымала ў спадчыну багаты слоўнікавы склад, разгалінаваную сістэму словаўтваральных спосабаў і сродкаў народна-гутарковай мовы, а таксама, нягледзячы на перапынак пісьмовай традыцыі, багатую пісьмовую аснову, але мэтанакіраваная і сістэмная лексікаграфічная і тэрмінаграфічная дзейнасць пачалася ў XX ст. і звязана з заснаваннем Інстытута беларускай культуры. У адпаведнасці з рашэннем аб яго стварэнні з 1922 г. Навукова-тэрміналагічная камісія стала асновай прыродазнаўчага аддзялення і такім чынам працягвала сваю дзейнасць як структурная адзінка гэтай установы. Першапачатковай задачай камісіі, якую ўзначальваў Сцяпан Некрашэвіч (*мал. 1*), была апрацоўка ўжо існуючых і выпрацоўка новых тэрмінаў па ўсіх галінах навукі ў аб'ёме курсу сярэдняй школы. У выніку з'явіліся кароткія слоўнікі тэрмінаў па граматыцы, логіцы, алгебры, батаніцы, геаметрыі, аналітычнай геаметрыі і трыганаметрыі, надрукаваныя ў *Весніку Народнага камісарыята асветы БССР*. Супрацоўнікі Інстытута распрацавалі тэрміналогію па такіх галінах ведаў, як псіхалогія, гісторыя, сельская гаспадарка, геаграфія, хімія, фізіка, палітычная эканомія і іншых, і выдалі 24 перакладныя руска-беларускія слоўнікі па розных галінах навукі, надрукаваныя ў адпаведных

выпусках «Беларускай навуковай тэрміналогіі» (мал. 2). Асноўным прынцыпам, якім кіраваліся члены камісіі пры ўкладанні яго выпускаў, быў прынцып максімальнага выкарыстання сродкаў беларускай мовы. Спосабамі яго рэалізацыі былі: тэрміналагізацыя агульнажывальнай лексікі (яна складае аснову сучаснай беларускай тэрміналогіі – гук, пыталнік, вапняк, вільгаць, глеба, глей, сіла цяжару, тлушчы, хваля і інш.); шырокае прымяненне на базе нацыянальнай мовы афісальнага словаўтварэння, аснова- і словаскладання, калькавання, семантычнага перакладу (агнетрывалы, голанасенныя, паглынальнік, светланосны, сціскальнасць вадкасцей і інш.); стварэнне на беларускім лексічным і словаўтваральным матэрыяле тэрмінаў-неалагізмаў, якія адпавядалі навуковаму зместу гэтых паняццяў, словаўтваральным заканамернасцям мовы і трывала замацаваліся ў сучаснай тэрміналогіі (дзель, даследаванне, лічнік, назоўнік, прастора, ступень, суквецце і інш.) [1]. «У тых выпадках, калі ў народнай мове ня было адпаведных слоў або калі ўтвораныя нэалёгізмы былі вельмі штучныя, або, урэшце, калі даныя тэрміны прынялі ўжо інтэрнацыянальную афарбоўку, прымаўліся чужаземныя тэрміны, як, напрыклад: геомэтрыя, інтэрпэляцыя, дыферэнцыял, інтэграл, модуль і г.д. ... Як кампраміс пры асабліва спрэчных тэрмінах прымаўліся па два тэрміны: чужаземны і беларускі (нэалёгізм). Такім чынам з'явіліся: аксіома і пэўнік, дырэктрысы і кіраўніцы, дыскрымінант і адрознік, сімэтрыя і суразмернасць» [2]. Такія тэр-

міны даваліся ў выпусках побач з запазычанымі ў якасці варыянтаў і выносіліся на абмеркаванне грамадскасці. Значная частка створаных неалагізмаў не замацавалася: прысловак (эпітэт), людазнаўца (этнограф), прымернік (шаблон), кругадрэз (сегмент), праствакутнік (прамавугольнік), пэўнік (аксіёма), канцавоссе (полюс), пазем (гарызонт), зорказнаўства (астраномія), вадазбор (басейн), пункт адземны (эпагей) і інш. «Пры распрацоўцы галіновых тэрміналогій яе творцы ішлі не ад сістэмы паняццяў, а ад спісу тэрмінаў рускай мовы, таму асобныя неалагізмы ствараліся без папярэдняга аналізу суадносін паміж паняццямі і найбольш адэкватнымі сродкамі іх выражэння ў беларускай мове» [1]. Да запазычання як прынцыпу фарміравання беларускай тэрміналогіі члены Тэрміналагічнай камісіі адносіліся дыферэнцыравана ў розных галіновых тэрмінасістэмах. Значна большы працэнт запазычаных слоў у фізіка-тэхнічным, матэматычным і геалагічным выпусках (40–50%) у параўнанні з сельскагаспадарчым, батанічным і грамадазнаўчым выпускамі (каля 15%). Такі падыход быў цалкам апраўданы. Можна сказаць, што ў перыяд 1920–1930 гг. былі закладзены асновы беларускай навуковай тэрміналогіі, якая ў той ці іншай ступені здолела спалучыць нацыянальна адметныя і інтэрнацыянальныя кампаненты, захаваць сваю цэласнасць, а таксама здольнасць да паспяховага функцыянавання ў той ці іншай галіне ведаў.

Станаўленне і замацаванне беларускай навуковай тэрміналогіі ў пасляваенны перыяд адбывалася ў значнай ступені дзякуючы лексікаграфічнай дзейнасці Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР. У 1955 г. ствараецца сектар тэрміналогіі, які функцыянаваў да 1965 г. За гэты час падрыхтаваны «Латіно-руско-белорусский ботанический словарь» (1967), «Русско-белорусский словарь общественно-политической терминологии» (1970), «Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў» (1962), «Кароткі слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў» (1968), «Руска-беларускі слоўнік сельскагаспадарчай тэрміналогіі» (рукапіс, выдадзены ў 1994 г.). У 1980 г. была створана Тэрміналагічная камісія АН БССР пад кіраўніцтвам акадэміка АН БССР, доктара філалагічных навук М. В. Бірылы, якая складалася з 9 секцый (уключала каля 180 вядучых вучоных краіны): грамадазнаўчай, навукова-тэхнічнай тэрміналогіі, фізічнай і матэматычнай, хімічнай, біялагічнай, сельскагаспадарчай, геалагічнай і геаграфічнай, медыцынскай і фізіялагічнай, па архітэктуры і будаўніцтве. У 1987 г. з'явілася грунтоўнае тэарэтычнае даследаванне, прысвечанае пытанням нацыянальнай тэр-

Мал. 1. Сцяпан Некрашэвіч – першы старшыня Інстытута беларускай культуры, старшыня Навукова-тэрміналагічнай камісіі, старшыня Слоўнікавай камісіі Інбелкульты

міналогіі – манаграфія Л.А. Антанюк «Беларуская навуковая тэрміналогія».

У 1990-я гг. ў сувязі з вядомымі кардынальнымі зменамі ў сацыяльна-палітычным жыцці краіны і набыццём беларускай мовай статусу дзяржаўнай мовы Рэспублікі Беларусь пасля прыняцця Закона аб мовах адбыўся сапраўдны тэрмінаграфічны выбух: было надрукавана звыш 200 лексікаграфічных даведнікаў. Тэрмінатворчая дзейнасць у краіне актывізавалася; можна гаварыць пра тое, што паўтарылася на новым навуковым узроўні сітуацыя 1920-х гг. – актыўнай распрацоўкі беларускай навуковай тэрміналогіі. У сувязі з пераходам выкладання шэрагу дысцыплін у ВНУ на беларускую мову з’явілася вострая неабходнасць у стварэнні рознагаліновых тэрміналагічных слоўнікаў (перакладных, тлумачальных). Паколькі адна камісія не магла вырашыць праблемы фарміравання беларускай навуковай тэрміналогіі, былі створаны Тэрміналагічная камісія Таварыства беларускай мовы, Тэрміналагічны цэнтр БДУ, Тэрміналагічная камісія Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і шэраг іншых, а таксама розных груп, творчых калектываў у ведамствах і ВНУ. У выніку былі выдадзены дзясяткі тэрміналагічных слоўнікаў, даведнікаў (перакладных, тлумачальных, тлумачальна-перакладных) па самых розных галінах ведаў; распрацаваны і выкарыстоўваліся ў адукацыйным працэсе шматлікія навучальныя дапаможнікі. Складальнікамі беларускіх тэрміналагічных слоўнікаў выступалі 697 спецыялістаў розных галін ведаў. Варта адзначыць, што як навуковая, так і практычная вартасць слоўнікаў, надрукаваных у ХХ ст., далёка не аднолькавая. І зніжае яе не толькі невялікі аб’ём выданняў, але і тое, што многія з іх выкананы не на належным навуковым узроўні (адсутнасць акцэнталагічных і граматычных памет, неўніфікаванасць прынцыпаў напісання, перакладу, тлумачэння тэрмінаадзінак і інш.), паколькі адсутнічала супольная праца кваліфікаваных спецыялістаў пэўнай галіны ведаў і прафесіяналаў-лінгвістаў [3]. Самы ж маштабны беларускі тэрміналагічны слоўнік («Русско-белорусский политехнический словарь» в 2-х т., 1997–1998) мае рээстравую частку ў 157 тыс. тэрмінаў і ахоплівае 89 сфер іх ужывання (ад будаўніцтва і транспарту да касманаўтыкі і ядзернай фізікі).

Па вядомых прычынах лексікаграфічны бум 1990-х быў прыпынены, аднак работа па распрацоўцы і ўпарадкаванні беларускай навуковай тэрміналогіі працягваецца і ў ХХІ ст. І тут варта адзначыць, што пашырылася сфера, ахопленая тэрміналагічнай працай. Створаная ў ХХ ст. база

Мал. 2. Перавыданне аднаго з выпускаў «Беларуская навуковая тэрміналогія», ажыццёўленае ў 2010 г.

забяспечвае магчымасць для распрацоўкі ґрунтоўных вузкагаліновых тэрміналагічных слоўнікаў. Ва ўмовах імклівага пашырэння сфер дзейнасці сучаснага грамадства, фарміравання новых навуковых напрамкаў, развіцця новых тэхналогій і вытворчых працэсаў асаблівую актуальнасць набывае праблема ўпарадкавання і сістэматызацыі нацыянальнага тэрміналагічнага фонду, падрыхтоўкі спецыяльных вузкагаліновых слоўнікаў. Пачатак ХХІ ст. адзначаны з’яўленнем шэрагу спецыяльных даведнікаў практыка-навучальнай накіраванасці, якія ўяўляюць сабой новы тып тлумачальных руска-беларускіх тэрміналагічных слоўнікаў, што маюць важнае значэнне для фарміравання двухмоўнай кампетэнцыі спецыялістаў. У 2016 г. надрукаваны адметны па структуры шматмоўны «Словарь терминов и определений линейки технологий точного земледелия = Слоўнік тэрмінаў і азначэнняў лінейкі тэхналогій дакладнага земляробства», у якім перакладаюцца і тлумачацца паняцці, што абслугоўваюць сферу спадарожніковых навігацыйных сістэм, геадэзіі, электроннай картаграфіі, мехатронікі і інш. Прыкладам такіх слоўнікаў з’яўляюцца «Основные термины метрологии: русско-белорусский словарь-справочник» (2007); «Русско-белорусский словарь по порошковой металлургии» (2012); «Русско-белорусский толковый словарь по металлургии и литейному производству» (2020). Названыя даведнікі – вынік супольнай працы спецыялістаў навуковых, навукова-вытворчых устаноў, вытворчых аб’яднанняў краіны і лінгвістаў.

Не меншыя набыткі і ў галіне айчынай лексікаграфіі, пача-так якой таксама звязаны з дзейнасцю Інбелкульту. Адначасова з работай Навукова-тэрміналагічнай актыўна працавала і Слоўнікавая камісія. Першай задачай яе было стварэнне руска-беларускага слоўніка для забеспячэння патрэб грамадска-палітычнага жыцця краіны на роднай мове. Рукапіс выдання С. Некрашэвіч і М. Байкоў падрыхтавалі ўжо ў 1924 г., а праз год у выдавецтве знаходзіўся і «Беларуска-рускі слоўнік». З 1925 г. у камісіі пачалі распрацоўку тлумачальнага «Слоўніка жывой беларускай мовы», які б ахапіў усю наяўную лексіку. Трэба было не проста сабраць слоўны матэрыял, але і пэўным чынам апрацаваць і ўнармаваць мову, выключыць з яе шматлікія запазычанні і прадставіць вынікі ў выглядзе лексікаграфічнага праекта, для якога не было аналагаў у папярэдніх традыцыі.

Старшыня камісіі С. Некрашэвіч 8 ліпеня 1925 г. выступіў на пасяджэнні мовазнаўчай секцыі Інбелкульту, дзе агучыў асноўныя крытэрыі адбору матэрыялу для будучага выдання і прынцыпы апісання лексічных адзінак. Планавалася стварыць поўны тлумачальны слоўнік беларускай мовы, што дазволіла б выявіць яе як мову, «прыгодную не толькі для пісання вершаў, але і для выражэння

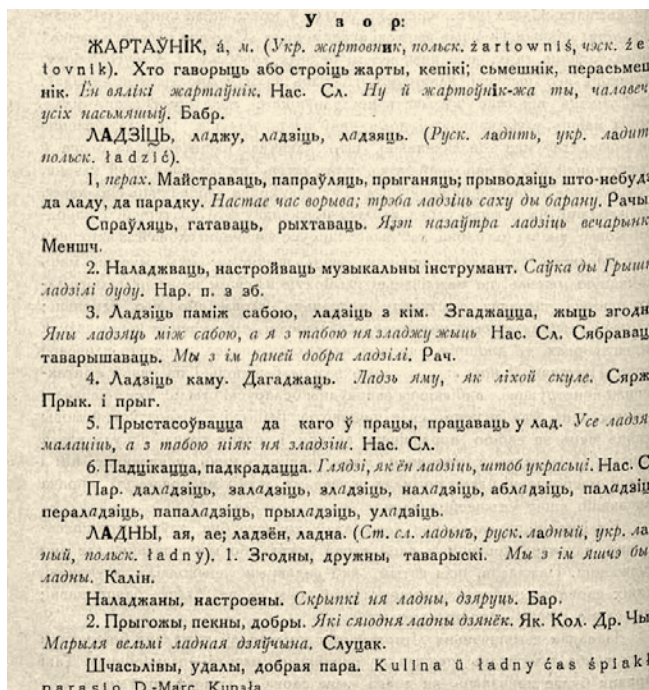
ёю самых глыбокіх навуковых ісцін, самых тонкіх адценняў нашай мыслі» [4]. Для азнаямлення грамадскасці з праектам гэты даклад быў надрукаваны ў часопісе «Полымя» і стаў адной з нешматлікіх крыніц, з якіх мы можам даведацца пра гэту лексікаграфічную працу і ацаніць яе навуковую вартасць.

Матэрыялы, датычныя слоўніка, знаходзяцца ў адкрытым доступе, аднак нават спецыялісты маюць абагуленае ўяўленне пра яго. З улікам таго, што выданне не было надрукавана і не захаваліся чарнавыя рукапісы, варта разгледзець яго больш падрабязна.

Храналагічна слоўнік павінен быў адлюстроўваць лексіку ад пачатку XIX ст. да 20-х гг. XX ст. – перыяду фарміравання новай беларускай літаратурнай мовы. Такія часавыя рамкі тлумачыліся патрэбай паказаць «жывую» мову, якая выкарыстоўваецца носьбітамі-сучаснікамі, акрамя таго, на перспектыву закладалася выданне гістарычнага слоўніка, які базаваўся б на шматлікіх тэкстах эпохі ВКЛ.

Нягледзячы на ўнікальнасць задання, нельга сцвярджаць, што работа камісіі пачыналася з нуля. Пры ўкладанні слоўніка планавалася шырока ўжываць падрыхтаваныя ў Інбелкульце перакладныя слоўнікі, матэрыялы Навукова-тэрміналагічнай камісіі. Больш за тое, былі ўлічаны моўныя набыткі XIX – пачатку XX стст., меркавалася выкарыстоўваць фальклорныя запісы этнографу А. Сержпутоўскага, Е. Раманава, Э. Кліха, А. Шлюбскага, папярэднія выданні, такія як «Слоўнік беларускай мовы» І. Насовіча, «Беларуска-польска-расійскі слоўнік» Я. Ціхінскага і інш. Гэтыя лексікаграфічныя працы рабілі пэўны ўнёсак у развіццё слоўнікавай тэорыі і практыкі, але «Слоўнік жывой беларускай мовы» быў тыпалагічна іншым выданнем, таму названыя крыніцы маглі стаць толькі базай матэрыялу, але нават усе разам яны не маглі адлюстраваць усё багацце беларускай мовы.

Для збору дыялектнай лексікі – галоўнай крыніцы слоўнікавага матэрыялу – былі прадугледжаны два напрамкі дзейнасці: непасрэдны збор слоў згодна з распрацаванымі анкетами і ўкладанне краёвых слоўнікаў як самы мэтазгодны спосаб. Планавалася ахапіць усю этнаграфічную тэрыторыю Беларусі, таму асобна разглядаліся пытанні стварэння краёвых слоўнікаў Заходняй Беларусі, Смаленшчыны, Гомельшчыны і Невельшчыны. У якасці выканаўцаў шырока прыцягваліся краязнаўчыя суполкі, а курыравала абодва напрамкі Слоўнікавая камісія. Яна ж апрацоўвала літаратурную мову – адзінкі з мастацкіх тэкстаў, перыёдыкі, навуковых і папулярных кніг, падручнікаў і інш.

Мал. 3. Узоры слоўнікавых артыкулаў, прапанаваныя С. Некрашэвічам

Слоўнікавая камісія рэгулярна справязданы аб праведзенай рабоце на старонках перыядычнага друку. Так, краянаўчыя таварыствы падключыліся вельмі актыўна, над зборам матэрыялаў працавала каля 2,5 тыс. чалавек, якія да канца 1928 г. даслалі больш за 270 тыс. картак [5]. Але з запланаваных 10 акруговых слоўнікаў былі надрукаваны толькі «Віцебскі краёвы слоўнік» (1927) і «Краёвы слоўнік Чэрвеншчыны» (1929), Мазырскі і Калінінскі слоўнікі былі прадастаўлены для рэдагавання ў камісію, апошні ўбачыў свет у якасці друкаванага выдання толькі ў 1970 г.

Супрацоўнікі камісіі актыўна апрацоўвалі слоўнікавыя матэрыялы (усяго было сабрана каля 700 тыс. картак) і з пачаткам 1929 г. прыступілі да падрыхтоўкі слоўніка. 15 красавіка 1929 г. было праведзена пасяджэнне, на якім разглядалі праект укладання, падрыхтаваны М. Байковым, у цэлым ён адпавядаў канцэпцыі, прапанаванай С. Некрашэвічам у 1925 г.

Лексікаграфічныя прынцыпы ўкладання выдання распрацоўваліся з улікам папярэдніх набыткаў рускіх і польскіх мовазнаўцаў [6]. Слоўнік павінен быў максімальна поўна ахопліваць лексіку беларускай мовы, але з рээстра выключаліся ўласныя найменні – імёны, прозвішчы і геаграфічныя назвы, а таксама неалагізмы, выбіральна фіксаваліся запазычанні і жаргонная лексіка. Лексемы ставіліся ў алфавітным парадку ў неазначальнай форме і пазначаліся націскам, паказваліся амонімы і варыянтныя адзінкі, словы атрымлівалі граматычную характарыстыку, для дзеясловаў і прыназоўнікаў падавалася кіраванне. Абавязковай была фіксацыя лексічных паралелей з іншых моў, каб паказаць паходжанне слова. Семантыка распрацоўвалася дастаткова глыбока, «Слоўнік жывой беларускай мовы» павінен быў паказаць усе магчымыя значэнні і ўсе «дробныя адценні» лексічных адзінак (мал. 3).

Адметнасцю слоўніка, па-першае, было вынясенне ў рээстр русізмаў і паланізмаў – з мэтай паказаць недарэчнасць іх ужывання, паколькі сваёй задачай даследчыкі ставілі таксама і ўнармаванне мовы. Па-другое, слоўнікавы артыкул мог змяшчаць ілюстрацыйныя прыклады, аформленыя як афіцыйным правапісам, так і ў адпаведнасці з фанетычным прынцыпам – кірыліцай або лацінкай.

Падрыхтаваны праект слоўніка і ўзор набору на літару А атрымалі станоўчыя водгукі спецыялістаў з Мінска, Масквы, Ленінграда і Харкава. Слоўнікавая камісія пачала ўкладанне слоўнікавых артыкулаў, і ўжо да сакавіка 1930 г. быў падрыхтаваны першы аркуш слоўніка на літару А для абмер-

кавання і разгляду членамі рэдакцыйнай камісіі. Але літаральна праз некалькі месяцаў пачаліся арышты, праца спынілася, а ўсе распрацаваныя матэрыялы і багатая картатэка, хутчэй за ўсё, загінулі ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Некалькі наступных дзесяцігоддзяў лексікаграфічная дзейнасць па апрацоўцы беларускай мовы практычна не вялася. Новы этап пачаўся ў сярэдзіне XX ст., калі ў 1953 г. сектарам лексікалогіі і лексікаграфіі Інстытута мовазнаўства быў падрыхтаваны «Русско-белорусский словарь», а праз дзесяцігоддзе – «Беларуска-рускі слоўнік». Але гэтыя выданні ствараліся цалкам самастойна, па аб'ектыўных прычынах складальнікі не маглі звяртацца да папярэдніх прац Інстытута беларускай культуры. Няма прамой пераемнасці і паміж «Слоўнікам жывой беларускай мовы» і пяцітомным «Тлумачальным слоўнікам беларускай мовы» (1977–1984), укладзеным у Інстытуце мовазнаўства ў другой палове мінулага стагоддзя. Ён адлюстроўвае лексіку вельмі абмежаванага перыяду – 50–70 гг. XX ст., зменены і падыходы да адбору лексікі ў слоўнік – апісвалася выключна літаратурная мова. Гэта тлумачылася тым, што дыялектная лексіка стала прадметам асобнага даследавання ў межах створанага сектара дыялекталогіі, таму знікла патрэба шырока фіксаваць яе ў агульным слоўніку.

Далейшыя перакладныя і тлумачальныя лексікаграфічныя выданні ствараліся на аснове прынцыпаў і з улікам матэрыялаў выданняў акадэмічнай установы. Перакладныя «Руска-беларускі слоўнік» і «Беларуска-рускі слоўнік» шмат разоў перавыдаваліся, апошняе выданне ажыццёўлена ў 2012 г.; на матэрыяле шматтомнага тлумачальнага слоўніка быў падрыхтаваны аднатомны «Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы» (1996); убачылі свет шматлікія тлумачальныя і перакладныя слоўнікі беларускай мовы для школьнікаў.

З атрыманнем нашай краінай незалежнасці актывізавалася і лексікаграфічная дзейнасць. Адраджэнне цікавасці да мовазнаўчай спадчыны пачатку XX ст., актыўнае ўвядзенне ва ўжытак лексічных матэрыялаў таго часу садзейнічалі ўзбагачэнню лексічнага фонду беларускай мовы. Актывізавалася выкарыстанне ўстарэлай лексікі, пашырылася лексічная, граматычная і словаўтваральная варыянтнасць, папоўніліся сінанімічныя рады. Унутрымоўныя працэсы і змены экстралінгвістычнага характару выклікалі патрэбу ў стварэнні новага тлумачальнага слоўніка беларускай мовы. Працу ў гэтым напрамку пачалі ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа, дзе сёння ідзе актыўная падрыхтоўка першага тома новага тлумачальнага

слоўніка беларускай мовы. Аўтары-складальнікі не толькі ўлічылі дасягненні сусветнай лексікаграфічнай тэорыі, але і звярнуліся да прынцыпаў, прапанаваных даследчыкамі Інстытута беларускай культуры. Так, змяціліся храналагічныя рамкі мовы, якая апісваецца ў новым слоўніку, — ад пачатку XX ст. да нашых дзён; крыніцы слоўніка значна пашыраны за кошт публіцыстычных, навуковых, справаводчых, рэлігійных тэкстаў. Блізкасць новага выдання са «Слоўнікам жывой беларускай мовы» датычыць таксама рээстра слоўніка, які не толькі больш поўны ў параўнанні з папярэднікам, але і значна шырэй ахоплівае лексіку народных гаворак.

Створаны ў перыяд дзейнасці Інбелкульту лексікаграфічны, у тым ліку тэрмінаграфічны фонд беларускай мовы абумовіў яе статус як самастойнай у міжнароднай моўнай супольнасці. Сёння беларуская мова з'яўляецца адной з найбольш развітых літаратурных моў свету. ■

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Красней В. Пошукі прынцыпаў і шляхоў распрацоўкі беларускай нацыянальнай тэрміналогіі на пачатку XX ст. // Тэрміналагічны бюлетэнь. Вып. 1. Мінск, 1997.
2. М. Байкоў. Да пытання аб чужаземных словах у нашай мове // Польша. 1927. №4. С. 150–168.
3. Балотнікава С. М. Беларуская тэрмінаграфія ў XX ст.: кароткі агляд // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. Вып. 4: Да 75-годдзя з дня нараджэння прафесара Л. І. Бурака / пад рэд. А. Я. Міхневіча. — Мінск, 2005.
4. С. Некрашэвіч. Да пытання аб укладанні слоўніка жывой беларускай мовы // Польша. 1925. №5. С. 169.
5. М. Байкоў. Слоўнікавая праца на мясцох у БССР за тры гады (1925–1928) // Наш край. 1928. №12. С. 47–56.
6. І. У. Галуза. Слоўнік жывой беларускай мовы: тэарэтыка-метадалагічныя аспекты ўкладання // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Сер. гуманітарных навук. 2015. №2. С. 72–77.

СТАНОВЛЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ В АГРАРНОЙ ОБЛАСТИ

Марина Глеб,
заведующая Центром
истории науки
и архивного дела
Института истории
НАН Беларуси, кандидат
исторических наук, доцент

На Общем собрании членов Института белорусской культуры 7 января 1924 г. член Президиума А. А. Смолич наметил контуры комплексной программы исследования аграрной отрасли БССР. Она включала актуальнейшие для того времени проблемы землепользования, кооперирования, разработки и распространения среди населения передовых методов хозяйствования и одновременно учитывала исторический аспект, заключавшийся в изучении традиций и культуры ведения хозяйства [1]. По сути, создавалась Агрономическая секция, первое заседание которой прошло 9 марта 1924 г.

К ее работе уже на начальном этапе подключилось более 30 ученых, в том числе специалистов из других учреждений, на добровольных началах желавших внести свой вклад в аграрную науку. Среди них были авторитетные экономисты-аграрники И. А. Кисляков, С. В. Скандраков, почвовед П. П. Роговой, заведующий библиотекой Инбелкульту И. Н. Середа, писатель Я. Колас, правовед Н. М. Гутковский и другие исследователи [2]. Из-за нехватки кадров наиболее актуальными задачами поначалу были просветитель-